

שימוש בממצאי מחקר במערכת לרווחת הילד והמשפחה במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

יואב לפי יואה שורק

המחקר בוצע ביוזמת האגף הבכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה)
במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ומומן בסיועו

מאירס-ג'וינט-ברוקדייל
MYERS-JDC-BROOKDALE
مایرس - جوینت - بروکדייל
מרכז אנגלברג לילדים ולנוער

משרד העבודה הרווחה
והשירותים החברתיים
חוסן חברתי לישראל

האגף הבכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה)

דמ-806-19

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר ותמצית מנהלים): ג'ני רוזנפלד
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל
מרכז סמוקלר לחקר מדיניות הבריאות
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brookdale.jdc.org.il | brook@jdc.org

ירושלים | חשוון תש"ף | נובמבר 2019

עוד פרסומים של המכון בנושא

נבות, מ., שורק, י., סבו-לאול, ר., ובן-רבי, ד. (2017). מערכת השירותים לילדים בסיכון ולמשפחותיהם: הישגים ואתגרים על פי מחקרי מכון ברוקדייל. דמ-737-17

רוזן, ב., סייקס, י., ברג-ורמן, א., וניראל, נ., סיקרון, מ. ושוורץ, ר. (2006). מידע וקבלת החלטות בעידן ביטוח הבריאות הממלכתי: דוח מסכם. דמ-467-06

את הפרסומים אפשר להוריד ללא תשלום מאתר המכון: brookdale.jdc.org.il

תקציר

רקע

בישראל נערכים מדי שנה מחקרים יישומיים שנועדו לסייע בתהליכים של קבלת החלטות וקידום מדיניות. משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (להלן: משרד הרווחה) מייחס חשיבות רבה לשימוש בממצאי מחקר בתהליכי העבודה, והוא יוזם ביצוע מחקרים על סוגיות שעומדות במרכז פעילותו. המחקרים נערכים על ידי האגף למחקר, תכנון והכשרה במשרד או בליווי, על ידי גופי מחקר חיצוניים, כגון מכוני מחקר וחוקרים ממוסדות אקדמיים ועל ידי חוקרים עצמאיים. מלבד אלה, נערכים מחקרים רבים נוספים הנוגעים לשירותי המשרד ולתחומי פעילותו, שאותם המשרד לא יוזם, אך הם נעשים באישורו.

מטרת המחקר

משרד הרווחה פנה למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה לערוך מחקר איכותני שיבחן היבטים מרכזיים של השימוש בממצאי מחקר על ידי קובעי מדיניות ומקבלי החלטות בדרגים שונים במשרד במערכת השירותים לרווחת הילד והמשפחה, זאת לצורך לימוד על דרכים לשימוש אפקטיבי ומיטבי במידע ובמצאי מחקרים במערכת שירותי הרווחה בישראל.

שיטת המחקר

המחקר נערך בשיטה איכותנית באמצעות ראיונות עומק חצי מובנים עם 18 אנשי מטה במשרד הרווחה מדרגים שונים ומתחומי עיסוק שונים במערכת לרווחת הילד ומשפחתו, שבה ביקש המשרד להתמקד. זאת במטרה לספק תמונה רחבה על ניסיונם בשימוש בממצאי מחקרים ועל התובנות שניתן להפיק מניסיון זה.

ממצאים

מן המחקר עולה בבירור החשיבות הרבה שמייחסים אנשי המטה במשרד הרווחה להתבססות על מחקרים בתכנון מדיניות חברתית ובשיפורה. המחקר מצביע על שורה של גורמים המסייעים לשימוש במחקרים, הנוגעים לרלוונטיות המחקר ואיכותו, לקשרים טובים בין מזמיני מחקר לחוקרים ולטיב הצגתו של המחקר וכן על גורמים אחרים, אשר מקשים לעשות בהם שימוש, הנוגעים לפער זמנים בין תהליכי קביעת מדיניות לבין תהליכי עריכת מחקר, לתרבות הארגונית שאינה מעודדת שימוש במחקר ולהיעדר תקציב ליישום ההמלצות. הממצאים מתייחסים למחקרים שהמשרד יוזם ומזמין ולמחקרים שאותם הוא רק מאשר.

מסקנות

ממצאי המחקר בשילוב עם סקירת הספרות אִפשרו לנסח המלצות לשיפור יכולתו של משרד הרווחה להשתמש בממצאי מחקרים ולהפיק מהם את המרב. בין השאר עולה מן הממצאים כי מומלץ שהחוקרים יקפידו על שימוש במתודולוגיה תקפה ומהימנה

המתאימה לסוגיות הנבחנות, על הצגה מיטבית של המחקר ועל מתן המלצות ברורות ושימיות. כמו כן מומלץ שמשרד הרווחה יפעל להתאמת עיתוי הזמנתם של מחקרים ליכולתו להשקיע בתהליכי פיתוח מדיניות, בשיפורה או בבחינתה מחדש, בהכשרת קובעי מדיניות לעבודה עם חוקרים ולהיעזרות במחקרים, ובהכשרת המפקחים הארציים לתיווך ממצאי המחקרים. המלצות אלה מובאות בסופו של דוח מחקר זה.

תמצית מנהלים

רקע

בישראל נערכים מדי שנה מחקרים יישומיים שנועדו לסייע בתהליכים של קבלת החלטות וקידום מדיניות. משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (להלן: משרד הרווחה) מייחס חשיבות רבה לשימוש בממצאי מחקר בתהליכי העבודה, והוא יוזם ביצוע מחקרים על סוגיות שעומדות במרכז פעילותו. המחקרים שהמשרד יוזם ומלווה נועדו לשפר את דרכי העבודה, לקדם את האפקטיביות של מערכת השירותים ולשפר את תהליכי קבלת ההחלטות המקצועיות והניהוליות בדרגי המשרד השונים. מלבד מחקרים אלה, נערכים מחקרים אחרים שהמשרד לא יוזם, אך רבים מהם נעשים בתיאום עימו ובאישורו. מחקרים אלה מבוצעים בעיקר על ידי סטודנטים לתארים מתקדמים ועל ידי אנשי סגל במוסדות אקדמיים.

מטרת המחקר

הנושא של שימוש אפקטיבי ומיטבי במידע ובמצאי מחקרים על ידי מקבלי החלטות ואנשי מקצוע במערכת הרווחה בישראל זוכה לעניין רב באגף למחקר. משום כך, פנה משרד הרווחה למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה לערוך מחקר איכותני שיבחן לעומק היבטים מרכזיים של השימוש בממצאי מחקר על ידי קובעי מדיניות ומקבלי החלטות במשרד. נקבע כי המחקר יתמקד במערכת השירותים לילדים ולנוער בסיכון ולבני משפחותיהם. המחקר נועד לנסח המלצות וכיווני פעולה, שיוכלו לסייע לאגף למחקר, תכנון והכשרה להגביר ולייעל את השימוש בממצאי מחקר במשרד הרווחה מחד, ולחוקרים באשר הם לטייב את עבודת המחקר ולקדם את היתכנות השימוש בו מאידך. שאלות המחקר המרכזיות היו:

1. כיצד משתמשים קובעי מדיניות מדרגים שונים בממצאי מחקרים (סוגי השימוש), וכיצד מסייע השימוש בממצאי המחקרים בתהליכים של פיתוח מדיניות?
2. מהם הגורמים המקדמים והגורמים המעכבים שימוש בממצאי מחקרים?
3. כיצד ניתן לשפר את השימוש בממצאי מחקרים?

שיטת המחקר

המחקר התבסס על ראיונות עומק חצי מובנים עם אנשי מטה במשרד הרווחה אשר עוסקים בהתוויית מדיניות, בפקוח על שירותים לילדים, לנוער ולמשפחות ובהפעלתם ברמה הארצית. מספר המרואיינים וזהותם נקבעו כך שייצגו את מגוון הדרגים והיחידות במשרד אשר עוסקים בתחומים הנ"ל, החל בראשת מינהל ובראשי אגפים, דרך מנהלי שירותים וכלה במפקחים ארציים ובעלי תפקידי מטה נוספים. הייתה העדפה לאנשים שמכהנים או שכיהנו במטה המשרד תקופה ממושכת יחסית, והספיקו להיחשף למספר רב יחסית של מחקרים במהלך עבודתם. את רשימת המרואיינים גיבשו במשותף החוקרים ואנשי אגף המחקר במשרד, כדי לוודא עמידה בקריטריונים הללו. סך הכול רואיינו 18 בעלי תפקידים, שרובם (חמישה עשר במספר) מכהנים כיום

בתפקידים הרלוונטיים במשרד, ומיעוטם (שלושה) פרשו לגמלאות בשנה-שנתיים שקדמו למועד הריאיון עימם. בין המרוויינים היו חמש עשרה נשים ושלושה גברים. הראיונות בוצעו בין אוגוסט 2018 לדצמבר 2018. כל ריאיון נמשך 60-90 דקות ולווה במדריך ריאיון, אשר פותח בהתבסס על סקירת ספרות מקצועית, על ניסיונם של החוקרים בתחום המחקר החברתי היישומי, על דיונים בוועדת ההיגוי שליוותה את המחקר ועל משוב של חברי הוועדה. בין היתר, עסקו הראיונות בנושאים שלהלן:

- מידת השימוש ואופני השימוש של המרוויינים במחקרים ככלי עזר בעבודתם
- טיב הקשר עם החוקרים במחקרים מוזמנים והשפעתו על מידת השימוש בממצאים
- דוגמאות לשימוש מוצלח בממצאי מחקרים מוזמנים ודוגמאות לשימוש לא-מוצלח בממצאי מחקרים כאלה
- הגורמים שמסייעים לשימוש מועיל בממצאי מחקרים והגורמים המעכבים שימוש שכזה
- דרכים לשיפור הפקת התועלת ממחקרים

לבסוף, נערך ניתוח תוכן של כל הראיונות, במטרה לאתר תמות מרכזיות. שיטת הניתוח של מידע איכותני מסוג זה מבוססת על מיון וקטגוריזציה כדי לגלות דפוסים חוזרים, מגמות וקטגוריות מושגיות. הניתוח מתחיל בקריאה יסודית של החומר וחלוקה ראשונית לקטגוריות (שעשויות להשתנות בהמשך). במחקר זה, חלק מן הקטגוריות נקבעו מראש, וחלק נוספו מאוחר יותר, על בסיס קריאה של תכני הראיונות.

ממצאים

הממצאים העיקריים בדבר תפיסותיהם של אנשי המטה בנוגע לשימוש במחקרים בעבודת המשרד מובאים בקצרה להלן, ובאופן מפורט יותר, בצירוף ציטוטים להמחשת הדברים, בגוף הדוח. הממצאים מוצגים בשני חלקים: (1) ממצאים הנוגעים למחקרים שהוזמנו על ידי המשרד, שיש להם לרוב אופי יישומי יותר; (2) ממצאים הנוגעים למחקרים חיצוניים שאושרו על ידי המשרד, או שנעשו ללא קשר עם המשרד, שברבים מהם הרכיב היישומי הוא משני.

ממצאים עיקריים הנוגעים למחקרים שהוזמנו על ידי משרד הרווחה

1. כל הגורמים במטה משרד הרווחה שרואיניו מייחסים חשיבות רבה לשימוש בממצאי מחקרים לשם טיוב עבודתו של המשרד ומדיניותו. לא ניכר הבדל בייחוס החשיבות למחקר בין מרוויינים שתיארו שימוש ענף ומגוון במחקרים לבין אלה שדיווחו כי הם עושים בו שימוש מועט יותר. נראה אם כן, שההבדלים במידת השימוש בממצאי מחקר נובעים בעיקר מחסמים לשימוש בו.
2. בכל שלב בתהליך פיתוח המדיניות משתמשים המרוויינים במחקרים מסוגים שונים:
 - לפני פיתוחה נעזרים המרוויינים במחקרים לאיתור צרכים ומצבי סיכון. למשל, בסקרי אוכלוסייה רחבים.
 - במהלך פיתוחה הם נעזרים בסקירות ספרות על מדיניות ועל מאפייני הפרטיקה המיטבית ובמחקרי הערכה מעצבים לתוכניות ניסיוניות.
 - ולאחר החלתה הם נעזרים במחקרי הערכה מסכמים לתוכניות התערבות ברמה הארצית, וכן בעבודות לחילוץ הידע הסמוי וניסוח התורה המקצועית.

3. ממצאי המחקר משמשים במיוחד למטרות מסוימות בתהליכי פיתוח מדיניות, ובהן:
- עיצוב שירותים תוך כדי הפעלת פיילוט ופיתוח מערכת השירותים בכללותה: פיתוח וריאציות של שירותים קיימים ופיתוח שירותים חדשים שיענו על צרכים שעדיין לא ניתן להם מענה במערכת השירותים.
 - ניסוח מהודק יותר של מדיניות, כמו ניסוח מחודש של מכרזים להפעלת שירותים, ואפילו שינוי סעיפי חוק, כך שיתאימו יותר לצרכים בשטח.
 - שכנוע מקבלי החלטות במשרד הרווחה, במשרד האוצר או בכנסת.
 - גיוס שיתוף הפעולה של מפעילי התוכניות בהטמעת מדיניות ארצית, לאחר שלמדו מהערכה של תוכניות ניסיוניות.
 - סיוע בגיבוש החלטות נקודתיות, כמו למשל, ציטוט מחקרים בתסקירים המוגשים לבית משפט כדי לעגן את ההמלצות שניתנו בנוגע למקרים מסוימים.
4. הגורמים שמקדמים במיוחד את השימוש בממצאי מחקרים נוגעים בעיקר:
- לרלוונטיות המחקר ולאיכותו. הרלוונטיות שלו נבחנת על ידי נושא המחקר ועיתוי עריכתו, ואיכותו נבחנת, למשל, על ידי שימוש במתודולוגיה תקפה ומהימנה.
 - לקשרים טובים בין מזמיני המחקר לבין החוקרים, המתאפיינים באמון במקצועיות ובכוונותיהם הטובות של חוקרים, בקשר שוטף איתם לאורך המחקר, ולעיתים גם לאורך זמן, בתהליכים ממושכים של פיתוח מדיניות ובעריכת סדרת מחקרים.
 - לטיב הצגתו של המחקר, הכולל הצגה נגישה וברורה, עקבית ולא מבוססת על עגה מקצועית, תמצות של העיסוק במתודולוגיה והתרכזות בממצאים, שימוש בהמחשה חזותית, הפרדה ברורה בין נתונים לפרשנות, פרשנות מחקרית רלוונטית המעוגנת בתמונת מציאות רחבה, איזון ראוי בין פירוט והרחבה לבין תמצות והתמקדות בעיקר, וניסוח מסקנות והמלצות ברורות ושימוש.
5. גורמים המעכבים שימוש בממצאי מחקרים, מלבד אלה המהווים "תמונת ראי" לגורמים המקדמים שימוש בממצאי מחקרים, כוללים:
- חשיפה מועטה של קובעי מדיניות ושל אנשי מקצוע בשטח לכלל המחקרים במערכת לרווחת הילד - לעיתים נערכים מחקרים על שירותים שונים שקובעי מדיניות משירותים מקבילים עשויים למצוא בהם עניין, אך אינם מודעים להם. כמו כן, קורה שאנשי המקצוע המפעילים שירותים שנבחנו במחקר לא נחשפים לממצאי המחקרים.
 - פער זמנים בין תהליכי קביעת מדיניות לבין תהליכי עריכת מחקר - לעיתים, קובעי המדיניות זקוקים לממצאי המחקר זמן רב לפני פרסום ממצאי המחקר, ולעיתים המצב הוא הפוך - המחקר מתפרסם זמן רב לפני שניתן ליישם את המלצותיו.
 - התרבות הארגונית שאינה מעודדת די הצורך יישום של המלצות המחקר.
 - היעדר תקציב ליישום ההמלצות.
 - נטייה של קובעי מדיניות להתעלם ממחקרים שסותרים את האג'נדה שלהם.

ממצאים עיקריים הנוגעים למחקרים שלא הוזמנו על ידי המשרד

היכולת להשתמש בממצאי מחקרים שלא הוזמנו על ידי המשרד פחות מובנת מאליה, לעומת היכולת להשתמש בממצאי המחקרים המוזמנים, אשר נבחרו בידי המשרד ומומנו על ידו. מחקרים אלה לא בהכרח מתייחסים לשאלות שהמשרד מוצא בהן עניין מיוחד. נוסף על כך, מחקרים אלה לעיתים מפורטים ועשירים מדי במידע, והתובנות העולות מהם אינן מנוסחות בהכרח באופן יישומי ונגיש לקובעי מדיניות.

רבים מן המרואיינים ציינו שהמשרד מתקשה לעקוב באופן מסודר אחר המחקרים שהוא עצמו אישר. נראה שבמקרים רבים, תוצרי המחקרים (דוחות מחקר, עבודות מאסטר ודוקטורט ומאמרים) כלל לא מגיעים לידי המשרד, על אף שהחוקרים שמקבלים את אישורו מתחייבים מראש להעבירם. גם במקרים שבהם הועברו תוצרי המחקר למשרד, ואף כאשר העברתם תועדה ברישומי המשרד, נאמר כי לא תמיד מצליחים עובדי המשרד לאתרם. במקרים נוספים, כלל לא ברור האם המחקרים אכן הסתיימו והאם ממצאיהם הועלו על הכתב.

המצב טוב יותר במקרים שבהם מדובר במחקרים שעורכים עובדי המשרד, או עובדים בשירותים הכפופים לו, שמבצעים מחקרים כאלה במסגרת לימודיהם האקדמיים. כמה מן המרואיינים סיפרו כי הנהיגו מסגרות בתוך השירותים שעליהם הם ממונים, ושבהן ניתנת הזדמנות לעובדים להציג את המחקרים שערכו במסגרת לימודיהם ולקדם דיון מסודר בממצאיהם. נוסף לכך, צוינו לטובה מקרים של "חוקרים שחשוב להם, והם פונים [למשרד] ו'דוחפים', ואז יש דיון והמשכיות", ולעיתים אף השפעה על מדיניות או הזמנה של מחקרי המשך על ידי המשרד. ואולם, נראה שאלה הם היוצאים מן הכלל, ושבמידה רבה, הדבר אכן תלוי בעיקר במוטיבציה של החוקרים לסייע להבאת שינוי, ולא במנגנון מסודר של המשרד, או ביוזמה שלו העשויה לקדם למידה שיטתית ממחקרים שהוא אישר.

כשמדובר במחקרים שנעשו ללא כל קשר עם המשרד (גם לא באישורו), אבל רלוונטיים לעבודתו, הקושי במעקב אחר ביצועם רב עוד יותר. זאת, משום שללא משאבים ייעודיים למעקב, ישנו קושי משמעותי לדעת על עצם קיומם; שלא לדבר על השקעת זמן ומאמץ בליקוט דוחות המחקר והפרסומים האקדמיים ובהפקת המידע מהם. לשם התמודדות עם קושי זה, יזמו כמה מיחידות המשרד הזמנת סקירות ספרות מקיפות בנושאים נבחרים.

המלצות וכיווני פעולה

המרואיינים העלו שורה של הצעות שעשויות לשפר את השימוש של משרד הרווחה בממצאי מחקרים. הצעותיהם, בנוגע למחקרים מוזמנים ולמחקרים שאינם מוזמנים, מופיעות בפירוט רב בגוף הדוח. בחינה אינטגרטיבית של המלצותיהם, בצירוף תובנות מן הספרות המקצועית, סייעו לנסח כמה כיווני פעולה, אשר עשויים להגביר את מימוש הפוטנציאל של ממצאי מחקרים גביבש מדיניות ובטיובה. חלק מכיווני פעולה אלה מופנים בעיקר לחוקרים, במטרה לסייע להם לחקור ולהציג ממצאים באופן שיגביר את הסיכוי שייעשה בהם שימוש. לצד אלה, מוצעים כמה כיווני פעולה למשרד הרווחה, כאלה שעשויים לסייע לו להפיק תועלת רבה עוד יותר מממצאי מחקרים, מוזמנים ולא-מוזמנים כאחד. להלן כיווני הפעולה המוצעים:

1. כדי להגביר את היתכנות השימוש בממצאי מחקרים רצוי שהחוקרים יקפידו על:
- רלוונטיות המחקר מבחינת הנושא שלו ועיתוי עריכתו. במילים אחרות, רצוי לבחור בנושאי מחקר שנמצאים על סדר היום הציבורי ועל זה של המשרד.
 - שימוש במתודולוגיה המתאימה לסוגיות הנבחנות, תקפה ומהימנה.
 - רכישת אמונם של קובעי המדיניות וניהול קשר שוטף ואיכותי איתם במהלך המחקר, ואף לאורך זמן, במהלך עריכת סדרת מחקרים.
 - הצגה מיטבית של המחקר תוך הקפדה על ההיבטים שלהלן:
 - הצגת ממצאים עקבית, בהירה ופשוטה, שאינה מבוססת על עגה מקצועית
 - שימוש בהמחשה חזותית
 - תמצות של העיסוק במתודולוגיה והתרכזות בממצאים
 - הפרדה ברורה בין נתונים לפרשנות
 - פרשנות מחקרית רלוונטית, תוך עיגונה בתמונת מציאות רחבה
 - איזון ראוי בין פירוט והרחבה לבין תמצות והתמקדות בעיקר
 - שימוש בפורמטים מגוונים להצגת הממצאים כמו מאמרים אקדמיים או "דוחצגת" (הצגת עיקרי מחקר וממצאיו בפורמט של מצגת)
 - מתן המלצות ברורות ושימוש
 - הפצת הממצאים לקהל יעד רחב ומגוון יותר מאשר קובעי המדיניות מזמיני המחקר
 - העמקת מומחיותם במדעי ההתנהגות, ובחינת דרכים לשימוש בהתערבויות התנהגותיות וב"נאדג'ים"¹ שעשויים למנוע הטיות קוגניטיביות של קובעי המדיניות ולהגביר את השימוש המושכל בממצאי המחקר, כגון שימוש באסטרטגיות למסגור מחדש של הממצאים (framing).
2. כדי לייעל את השימוש בממצאי מחקר, מומלץ למשרד הרווחה לנקוט בפעולות שלהלן:
- התאמת עיתוי עריכתם של מחקרים מוזמנים ליכולתו של המשרד להשקיע בתהליכי פיתוח מדיניות, בשיפור מדיניות או בבחינה מחדש של מדיניות.
 - הקצאת תקינה לאיש/אשת מחקר בתוך השירותים, ולכל הפחות בשירותים גדולים, שתפקידו יכלול ייזום מחקרים הרלוונטיים לעבודת השירות, הנגשת ממצאי מחקרים מוזמנים וכאלה שקיבלו אישור לקובעי המדיניות בשירות ובשירותים מקבילים שעשויים להיתרם ממנו ועידודם לפעול בהתאם להמלצות ולכיווני הפעולה.

¹ "נאדג'" הוא התערבות התנהגותית שמשמשת בארכיטקטורת בחירות אשר משנה באופן צפוי את בחירתו של מקבל ההחלטה, מבלי להגביל אותו ומבלי לספק לו תמריץ חומרי משמעותי (Thaler & Sunstein, 2008).

- הכשרת קובעי המדיניות לעבודה עם חוקרים ולהיעזרות במחקרים, הן מחקרים שהמשרד הזמין והן מחקרים שהמשרד אישר.
- הכשרת המפקחים הארציים על השירותים לתיווך ממצאי המחקרים הרלוונטיים לאנשי המקצוע מפעילי השירותים בשטח, והוספת רכיב זה להגדרת תפקידם.
- בחינת האפשרות לחזק את התוקף של ממצאי מחקרים מוזמנים באמצעות תהליך של בקרת עמיתים (peer review) על דוחות המחקר, בדומה לתהליך שעוברים מאמרים המתפרסמים בכתבי עת מדעיים. עם זאת, יש לשקול גם את השפעתה של בקרה זו על משך הזמן שיחלוף עד לפרסום המחקר.
- הקצאת תקינה לאיש מקצוע במשרד, שיתמקד בקידום השימוש בממצאי מחקרים שהמשרד הזמין או אישר. תפקידו יהיה לעקוב אחר השימוש בממצאי המחקרים השונים, בטווח הקצר ובטווח הארוך, תוך שימת לב למטרות המסוימות שלשמן נעשה השימוש בממצאי המחקר, ולפעול לשימוש בממצאים גם למטרות נוספות. נוסף לכך, הוא יכנס את הגורמים הרלוונטיים ויניע תהליכים לקידום היישום של כיווני הפעולה, תוך מיפוי החסמים ותכנון הדרכים להתגברות עליהם.
- הקצאה מראש של תקציב ייעודי ליישום ההמלצות וכיווני הפעולה של מחקרים מוזמנים, נוסף לתקציב המיועד לביצוע המחקר עצמו.

3. כדי להגביר את השימוש בממצאי מחקרים שהמשרד אישר (ולא הזמין), מומלץ גם:

- לעודד עריכת מחקרים בנושאים שלא נחקרו די הצורך ובגישות חדשות, למשל באמצעות הענקת מלגות מחקר.
- לגבש מדיניות יעילה לאישור מחקרים חיצוניים אשר מתייחסים לשירותים ולבסיסי נתונים של המשרד. זאת, לצורך מציאת איזון הולם בין הרצון להרחיב את הידע הקיים לבין הקטנת העומס הכרוך בתהליכי אישור המחקרים והמעקב אחריהם ואחר ממצאיהם.
- להקצות משאבים להנגשת ממצאי מחקרים שהמשרד אישר לקובעי המדיניות, כלומר להצגתם בבירות ובעקביות המתאפיינת במכוונות לפעולה ולחשיפתם לקובעי המדיניות הרלוונטיים.

דברי תודה

אנו מודים לאנשים הרבים שסייעו לנו בשלבים השונים של ביצוע המחקר ושל הכנת דוח זה לפרסום.

ראשית כול, ברצוננו להודות לעובדי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ולגמלאיו, אשר הקדישו מזמנם וממרחם וניאותו להתראיין למחקר זה ולחלוק איתנו מניסיונם: אביגיל סגל, מפקחת ארצית על חוק האימוץ; אורנה הירשפלד, מנהלת השירות למען הילד; איילה מאיר, מנהלת השירות לרווחת הפרט והמשפחה; איריס פלורנטיין, ראשת המינהל לשירותים חברתיים ואישיים; אפי ברוור, מנהלו הקודם של שירות המבחן לנוער; דליה לב שדה, מנהלת שירות ילד ונוער; ורד רוטפוגל, מפקחת קהילה ארצית בשירות ילד ונוער; חוה לוי, עו"ס ראשית לפי חוק הנוער - טיפול והשגחה; יחיאלה ארבל, מנהלת השירות לשיקום נוער; מוטי וינטר, לשעבר מנהל האגף לשירותים חברתיים ואישיים; מימי אקרמן, סגנית מנהל התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון; מירב דדיה מולד, מנהלת תוכנית יתד; עמיר קשי, מפקח ארצי על ועדות תכנון טיפול והערכה; רונית צור, מנהלת השירות לחקירות ילדים ולחקירות מיוחדות; רחל ויינשטיין, לשעבר מנהלת שירות המבחן למבוגרים; רחל לוי אגור, מפקחת ארצית על האומנה; רקפת עצמון, עו"ס ראשית לעניין סדרי דין בשירות לרווחת הפרט והמשפחה; ושלווה ליבוביץ', לשעבר מפקחת ארצית על שירותי אומנה.

תודה לשותפינו בוועדת ההיגוי למחקר: ד"ר יוסף (אסי) אהרונוב, הממונה על תחום המחקר באגף למחקר, תכנון והכשרה; טלי הינדי, קודמתו בתפקיד; ד"ר ברוך רוזן, מנהל חטיבת מערכות במכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל; וד"ר כרמית כץ, מבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל-אביב. אנו מודים לד"ר יקותיאל (קותי) צבע, מנהל אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה, על היוזמה למחקר ועל העצות הנבונות.

תודה לחגית יערי רוטשטיין ולתחיה חנוך פרידלנדר ממשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים על מאמציהן לאתר מחקרים שבוצעו בעבור המשרד ואשר שמורים במחשבי המשרד ובספריית בית הספר המרכזי שלו.

תודה לעמיתינו ממכון ברוקדייל על תרומתם להכנת הדוח: לדגנית לוי ולמרים נבות, שהיו שותפות להכנתה של הצעת המחקר, לדורי ריבקין ולד"ר לייה מורן גלעד על הקריאה והמשוב על דוח המחקר.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
2	2. תובנות מן הספרות על השימוש בממצאי מחקר
5	3. תיאור המחקר
7	4. ממצאים
29	5. תובנות וכיווני פעולה
34	מקורות
37	נספח - מדריך לראיונות